

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι «Εφαρμογές Οικογενειακού Δικαίου», πλήρως ενημερωμένες και εμπλουτισμένες με νέες ασκήσεις, έρχονται να αντικαταστήσουν τις «Ασκήσεις Οικογενειακού Δικαίου», συμπληρώνοντας σε πρακτικό επίπεδο το θεωρητικό προβληματισμό που αναπτύσσεται στο «Οικογενειακό Δίκαιο». Η αλλαγή στον τίτλο σηματοδοτεί ακριβώς αυτή τη σχέση. Η λέξη «Εφαρμογές» αποδίδει πολύ περισσότερο από ό,τι η λέξη «Ασκήσεις» τον οργανικό δεσμό ανάμεσα στις θεωρητικές αναπτύξεις και στις πρακτικές περιπτώσεις. Το βιβλίο ακολουθεί τη διάρθρωση των «Ασκήσεων». Σε ένα πρώτο μέρος βρίσκονται ασκήσεις αφομοίωσης που σκοπεύουν να βοηθήσουν το φοιτητή να διαπιστώσει πώς οι γνώσεις που έχει αποκτήσει από τη μελέτη του Οικογενειακού Δικαίου βρίσκουν εφαρμογή στην πράξη. Ένα δεύτερο μέρος περιλαμβάνει ασκήσεις ελέγχου προορισμένες να δοκιμάσουν την ικανότητα του φοιτητή να αυτενεργήσει και να βρει τις λύσεις μόνος του. Γι' αυτό το λόγο οι λύσεις για αυτές τις ασκήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου και όχι αμέσως κάτω από το κείμενο της άσκησης, όπως συμβαίνει με τις ασκήσεις αφομοίωσης. Η απουσία τίτλου στη δεύτερη αυτή κατηγορία ασκήσεων εξηγείται από το σκοπό τους, αφού το βασικό πρόβλημα στο πλαίσιο επίλυσης πρακτικών ζητημάτων είναι ο νομικός χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών που θα υπαχθούν στον κατάλληλο κανόνα δικαίου. Ο τίτλος δίνει το στίγμα του νομικού αυτού χαρακτηρισμού, που είναι το ζητούμενο.

## Πρόλογος

*Το βιβλίο οφείλει πολλά στη βοήθεια του υποψήφιου διδάκτορα κ. Παντελή Ραβδά, η συνεργασία με τον οποίο ήταν μια διανοητική απόλαυση. Πολλές ευχαριστίες οφείλονται στη διδάκτορα νομικής κα Ευαγγελία Νεζερίτη, που με πολύ μεράκι επιμελήθηκε το βιβλίο.*

*Αθήνα, Ιανουάριος 2015*

*Θ.Κ.Π.*

## **1 | Μνηστεία – Επιστροφή δώρων και συμβόλων**

Ο Α μνηστεύεται την Β. Με την προοπτική του επικείμενου γάμου τους, ο Α δωρίζει στην Β κόσμημα μεγάλης αξίας, που αποτελεί οικογενειακό κειμήλιο. Εξάλλου, ο πλούσιος αδελφός του Α, ο Γ, που είναι και ο μοναδικός του συγγενής, χαρίζει στην Β ένα αυτοκίνητο, προκειμένου αυτή να διευκολύνεται, μετά το γάμο της, στις επαγγελματικές και οικογενειακές της υποχρεώσεις. Ρητά, όμως, συμφωνείται μεταξύ της Β και του Γ ότι το αυτοκίνητο θα επιστραφεί στον Γ, αν για οποιονδήποτε λόγο ματαιωθεί ο γάμος του Α με την Β.

Λίγο καιρό μετά τη σύναψη της μνηστείας και τις δωρεές που την συνοδεύουν, ο Α σκοτώνεται σε αυτοκινητικό δυστύχημα. Ύστερα από τρία χρόνια, ο Γ, που οι επιχειρηματικές του δραστηριότητες τον αναγκάζουν να λείπει για μεγάλα χρονικά διαστήματα από την Ελλάδα, αποφασίζει να αναζητήσει τα δωρηθέντα πράγματα. Επειδή η Β αρνείται, ο Γ επισκέπτεται το δικηγόρο του και ζητεί τη συμβουλή του.

Τί θα πρέπει να συμβουλευθεί ο δικηγόρος τον Γ, για να μπορέσει αυτός να ανακτήσει τόσο το κόσμημα, όσο και το αυτοκίνητο;

### **ΑΠΑΝΤΗΣΗ**

#### **1. Εφαρμογή του άρθρου 1348 ΑΚ**

**1.1.** Όταν ο γάμος ματαιώνεται, ό,τι δωρήθηκε εν όψει του γάμου επιστρέφεται σύμφωνα με τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού, χωρίς να έχει σημασία το αν η διάλυση της μνηστείας είναι δικαιολογημένη ή όχι. Η επιστροφή αυτή

## Μέρος πρώτο

των δώρων και συμβόλων της μνηστείας καταρχήν αποκλείεται, όταν ο γάμος ματαιώθηκε με το θάνατο του ενός από τους μνηστευμένους. Τούτο προκύπτει από την § 2 του άρθρου 1348 ΑΚ, που όμως αποτελεί διάταξη με ερμηνευτικό χαρακτήρα, με αποτέλεσμα η εφαρμογή της να παρακάμπτεται, εφόσον υπάρχει αντίθετη συμφωνία. Η συμφωνία αυτή, κατά την οποία τα δωρηθέντα πράγματα θα επιστρέφονται ακόμη και αν η μνηστεία λυθεί με θάνατο, μπορεί να είναι ρητή ή σιωπηρή, να προκύπτει δηλαδή από τις περιστάσεις (βλ. και *Παπαχρίστου*, Οικογενειακό Δίκαιο, σ. 25 επ., 5.1).

Ο γάμος του Α με την Β ματαιώθηκε με το θάνατο του Α. Το ερώτημα, λοιπόν, συνίσταται στο αν οι δωρεές του κοσμήματος και του αυτοκινήτου, που δόθηκαν με την προοπτική του γάμου, έγιναν με τη συμφωνία ότι τα δωρηθέντα θα επιστραφούν, αν ο γάμος ματαιωθεί για οποιονδήποτε λόγο, ακόμη και λόγω θανάτου. Σχετικά με το κόσμημα, που ο Α δώρησε στην Β, ρητή συμφωνία δεν υπάρχει. Η ιδιότητα, ωστόσο, του κοσμήματος ως οικογενειακού κειμηλίου επιτρέπει το συμπέρασμα ότι η δωρεά του συνδέθηκε με παρόμοια σιωπηρή συμφωνία (*Παπαχρίστου*, ό.π., σ. 27, 5.1.4). Όσον αφορά στο αυτοκίνητο που ο Γ χάρισε στην Β, ρητά συμφωνήθηκε η επιστροφή του σε περίπτωση ματαίωσης, για οποιοδήποτε λόγο, του γάμου.

**1.2.** Το άρθρο 1348 § 1 ΑΚ αναφέρεται μόνο στις δωρεές μεταξύ των μνηστευμένων. Κατά το γράμμα, λοιπόν, της διάταξης αποκλείεται η εφαρμογή της στην περίπτωση κατά την οποία η σχετική δωρεά έγινε από τρίτον. Υποστηρίζεται, όμως, και η άποψη ότι τόσο οι γονείς των μνηστευμένων, όσο και οι τρίτοι, που ενήργησαν αντί για αυτούς, μπορεί να αναζητήσουν, με βάση την ΑΚ 1348, τα δωρηθέντα, εφόσον η βούληση ελευθεριότητας συνδέεται, και στην περίπτωση

αυτή, με την προσδοκία του γάμου (ανάλογη εφαρμογή της ΑΚ 1348) (Παπαχρίστου, ό.π., σ. 25, 5.1.3).

Σχετικά με το κόσμημα, που ο Α δώρησε στην Β, η αναζήτησή του από τον Γ είναι κατ' αρχήν δυνατή, αφού ο Γ, ως μοναδικός συγγενής του, είναι και κληρονόμος του (με την υπόθεση ότι δεν υπάρχει διαθήκη του Α).

Για το αυτοκίνητο, που ο ίδιος ο Γ χάρισε στην Β, μόνο αν γίνει δεκτή η ερμηνευτική άποψη, κατά την οποία και τρίτο μπορεί να στηριχθούν στην ΑΚ 1348, θα είναι δυνατό να θεμελιωθεί η αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού στη διάταξη αυτή.

**1.3.** Σύμφωνα με το άρθρο 1349 ΑΚ, οι αξιώσεις από τη μνηστεία παραγράφονται, όταν περάσουν δύο έτη από το τέλος του χρόνου, κατά τον οποίο λύθηκε η μνηστεία.

Το γεγονός, λοιπόν, ότι ο Γ εγείρει τις σχετικές αξιώσεις του για αναζήτηση των δωρηθέντων πραγμάτων τρία έτη μετά τη λύση της μνηστείας σημαίνει ότι οι αξιώσεις αυτές, στο μέτρο που στηρίζονται στην ειδική διάταξη του άρθρου 1348 ΑΚ για τη μνηστεία, έχουν παραγραφεί. Ο Γ δεν μπορεί να ασκήσει τις εν λόγω αξιώσεις επικαλούμενος τη λύση της μνηστείας.

Υποστηρίζεται, πάντως, ότι η ΑΚ 1348 § 1 πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά, έτσι ώστε να περιλαμβάνει μόνο δώρα προσωπικού χαρακτήρα, ενώ για δώρα μεγάλης περιουσιακής αξίας θα πρέπει να εφαρμόζονται οι διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού.

Με τον τρόπο αυτό παρακάμπτεται η εξαιρετικά σύντομη παραγραφή, που καθιερώνεται για τις αξιώσεις από τη μνηστεία από την ΑΚ 1349.

## 2. Εφαρμογή διατάξεων του αδικαιολόγητου πλουτισμού

**2.1.** Το άρθρο 1348 § 1 ΑΚ καθιερώνει ειδική περίπτωση έλλειψης νόμιμης αιτίας. Κατά την άποψη που επικρατεί, η παραπομπή της ΑΚ 1348 § 1 στις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού έχει το νόημα παραπομπής στις *έννομες συνέπειες* και όχι στις *προϋποθέσεις* των ΑΚ 904 επ. Οι προϋποθέσεις αυτές ρυθμίζονται από την ειδική διάταξη του άρθρου 1348 ΑΚ. Πρακτική συνέπεια της άποψης αυτής είναι ότι η αξίωση για την απόδοση των δωρηθέντων, που θα γίνει κατά τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού, θα στηριχθεί σε μόνο το γεγονός της επίδοσης μεταξύ μνηστευμένων, χωρίς να απαιτείται να αποδειχθεί το ότι η επίδοση αυτή έγινε με τον όρο ότι θα τελεσθεί ο γάμος, όπως θα έπρεπε σύμφωνα με την ΑΚ 904 § 1.

Υποστηρίζεται, πάντως, και η άποψη ότι η ΑΚ 1348 § 1 παραπέμπει όχι μόνο στις *έννομες συνέπειες*, αλλά και στις *προϋποθέσεις* των ΑΚ 904 επ., αφού, κατά την άποψη αυτή, δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις προϋποθέσεις γένεσης των δύο αξιώσεων (ΑΚ 1348 και 904 επ.).

**2.2.** Από τη στιγμή που οι αξιώσεις του Γ από τη λύση της μνηστείας έχουν παραγραφεί, αυτός έχει κάθε συμφέρον να στηρίξει την επιδιωκόμενη απόδοση στις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού, ώστε η αξίωση να υπόκειται στη συνήθη εικοσαετή παραγραφή της ΑΚ 249. Θα πρέπει, λοιπόν, ο δικηγόρος του να επιλέξει τις ερμηνευτικές εκδοχές που αποκλείουν την εφαρμογή της ΑΚ 1348 στην περίπτωση του. Κατά συνέπεια, θα ήταν σκόπιμο να υποστηριχθεί ότι οι αξιώσεις τρίτων δεν υπάγονται στο άρθρο 1348 ΑΚ και, ακόμη, ότι δωρεές πραγμάτων με μεγάλη οικονομική αξία βρίσκονται έξω από το πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής.

## Ασκήσεις αφομοίωσης

Αν οι απόψεις αυτές γίνουν δεκτές, τότε η αξίωση του Γ για απόδοση θα στηριχθεί στις γενικές διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού και δεν θα έχει παραγραφεί. Το ζήτημα, εξάλλου, της απόδειξης δεν δημιουργεί ιδιαίτερες δυσκολίες, αφού τόσο η φύση του κοσμήματος ως οικογενειακού κειμηλίου, όσο και η ρητή συμφωνία για την επιστροφή του αυτοκινήτου σε περίπτωση ματαίωσης του γάμου αποδεικνύουν ότι ο θάνατος του Α και η συνακόλουθη λύση της μνηστείας συνεπάγονται έλλειψη νόμιμης αιτίας.

Ωστόσο, δεν φαίνεται πιθανό ότι το κόσμημα μπορεί να εξαιρεθεί, παρά τη μεγάλη οικονομική του αξία, από το πεδίο εφαρμογής της ΑΚ 1348, αφού από τη φύση του αποτελεί αντικείμενο δωρεάς με προσωπικό χαρακτήρα. Αντιθέτως, η απόδοση του αυτοκινήτου, εφόσον φυσικά διασώζεται αυτούσιο, φαίνεται πιθανή, αφού τούτο και μεγάλη οικονομική αξία έχει και από τρίτον δωρήθηκε. Αν, επομένως, γίνουν δεκτές οι ερμηνευτικές απόψεις που αποκλείουν τις δωρεές τρίτων από το πεδίο εφαρμογής της ΑΚ 1348, καθώς επίσης και τα αντικείμενα με μεγάλη οικονομική αξία, η αξίωση του Γ για την απόδοση του αυτοκινήτου, με βάση τις ΑΚ 904 επ., μπορεί να ευδοκιμήσει.